

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 09.02.2021
Published /Yayınlanma 30.04.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Acar, A. & Çoğaltay, N. (2021). Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(68), 888-902.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2398>

Ahmet ACAR

<https://orcid.org/0000-0002-5463-8793>

MEB, Siirt / TÜRKİYE

Doç. Dr. Nazım ÇOĞALTAY

<https://orcid.org/0000-0001-5676-4470>

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Siirt / TÜRKİYE

Issue/Sayı: 68

Volume/Cilt: 8

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ İLE ÖRGÜTSEL BAĞLILIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ¹

THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM TEACHERS' BURNOUT AND ORGANIZATIONAL COMMITMENT

ÖZET

Bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ilişkisel desende yapılandırılmış bir araştırmadır. Araştırmanın evreni 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında Siirt şehir merkezinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kamu okullarında görev yapan 526 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmada örneklem alma yoluna gidilmemiş bütün okullara ulaşılarak 369 sınıf öğretmeninin oluşturduğu çalışma grubu ile araştırma sürdürülmüştür. Araştırmada İnce ve Şahin (2015) tarafından uyarlanan "Maslach Tükenmişlik Envanteri" ve Dağlı, Elçiçek ve Han (2018) tarafından uyarlanan "Örgütsel Bağlılık Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada verilerin normallik dağılımını belirlemek için basıklık, çarpıklık, ortalama ve medyan değerleri incelenmiş, verilerin normallik ölçütlerini karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Araştırma dahilinde güvenilirlik analizi, frekans tabloları, bağımsız örneklem t-testi, ANOVA, korelasyon ve regresyon analizleri uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; sınıf öğretmenlerinin düşük düzeyde tükenmişlik ve orta düzeyde örgütsel bağlılık yaşadıkları anlaşılmıştır. Fark analizi sonuçlarına göre; sınıf öğretmenlerinin genel tükenmişlik ve alt boyutlarında yaş, cinsiyet, medeni durum, hizmet yılı ve sınıf mevcuduna göre anlamlı fark görülmemiştir. Öğretmenlerin genel bağlılık ve alt boyutlarında ise cinsiyet ve hizmet yılına göre anlamlı fark görülmüştür. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin genel tükenmişlik düzeyleri ve genel bağlılık düzeyleri arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Tükenmişlik, Örgütsel Bağlılık, Sınıf Öğretmeni.

ABSTRACT

This research is structured in a relational pattern to examine the relationship between the burnout levels and organizational commitment of classroom teachers. The universe of the research consists of 526 classroom teachers working in public schools affiliated to the Ministry of National Education in the city center of Siirt in the 2019-2020 academic year. In the research, sampling was not taken. By reaching all schools, the research was continued with a working group of 369 classroom teachers. "Maslach Burnout Inventory" by İnce and Şahin (2015) (Organizational Commitment Scale) adapted by Dağlı et al (2018) was used in the study. In the study, kurtosis, skewness, mean and median values were examined to determine the normality distribution of the data, and it was concluded that the data met the normality criteria. SPSS package program was used in the analysis of the data collected within the scope of the research. In the study, reliability analysis, frequency tables, independent sample t-test, ANOVA, correlation and regression analysis were applied. According to the research findings, it was understood that the classroom teachers experienced low burnout and medium organizational commitment. According to the findings of the difference analysis, no significant difference was observed in the

¹ Bu çalışma Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından 2020 yılında yayınlanan ve Doç. Dr. Nazım ÇOĞALTAY danışmanlığında Ahmet ACAR tarafından tamamlanmış olan yüksek lisans tezinden üretilmiştir

general burnout and sub-dimensions of the class teachers according to age, gender, marital status, year of service and class size. There was a significant difference in teachers' overall loyalty and sub-dimensions according to gender and year of service. In addition, it was determined that there was a moderate negative relationship between general burnout levels and general commitment levels of classroom teachers.

Keywords: Burnout, Organizational Commitment, Classroom Teacher

1. GİRİŞ

Eğitim, anne karnından yaşlılık dönemine, ilkel insan topluluklarından günümüze kadar süregelen, bireyin davranışlarına yön veren bir olgudur. Hayatımızın her karesinde görebileceğimiz bu önemli olgu sosyal yaşamın düzenini sağlayan en önemli etkidir. Günümüzün gelişmiş modern toplumları, toplumsal düzeni sağlayan eğitime ciddi anlamda yatırım yapmaktadırlar. Eğitimde istenilen hedeflere ulaşılmasını sağlayan ve belli bir toplumsal amacı gerçekleştirmek için var olan okullar, toplumlar için büyük önem arz etmektedir. Bu amaca ulaşmanın ve topluma istendik davranışları kazandırmanın yolu okulların en önemli bileşenlerinden biri olan öğretmenlerden geçmektedir. Bir toplumun geleceği olan çocukların yetiştirilmesini ve topluma faydalı birer birey olmasını sağlayan kişiler öğretmenlerdir. Öğretmenlerin bireyleri geleceğe hazırlarken her açıdan yeterli donanıma sahip olmaları çok önemlidir. Alanyazında öğretmenlik mesleğinin önemiyle ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Girgin ve Baysal (2006) öğretmenlik mesleğini, alan ve meslek bilgisiyle beraber özverili olmak, hoşgörülü davranmak, sürekli yenilik peşinde olma ve mesleği severek yerine getirme çabası içinde olabilme şeklinde tanımlamıştır. Öğretmenlik mesleği, bir toplumun gelecekteki dinamik unsurlarından en önemlisi olan öğrencilerin yetiştirilmesi, gelişimleri ve eğitimleri yönünden diğer meslek gruplarıyla karşılaştırıldığında çok önemli bir pozisyonda durmaktadır. Branş öğretmenlerine kıyasla sınıf öğretmenlerinin yeri oldukça önemlidir. Sınıf öğretmenlerinin temel eğitim sürecinin en önemli parçalarından birini oluşturduğunu belirten Ataç (2015); öğrencilerin, bu dönemde kaliteli eğitim almaları gerektiğini aksi takdirde ileriki süreçlerde bilgiyi öğrenmede zorluklarla karşılaşacağını ve öğrencileri başarısız tablolar beklediğini ileri sürmektedir. Eğitim sürecinde istenmeyen bir durum var ise öğretmenleri olumsuz etkileyen faktörlere odaklanması gerçeğini göz ardı etmemek gerekir. Öğretmenler, yaşamının her alanında çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bu zorluklar, hayata tutunmaya çalışan öğretmenler için bazen enerji kaynağını oluştururken bazen de öğretmenlerde var olan bütün enerjiyi yok ederek öğretmenleri çaresiz ve zayıf bırakabilmektedir (Girgin ve Baysal, 2006). Oluşan bu tablo öğrenci, veli ve idarecilerle yoğun etkileşim halinde olan sınıf öğretmenlerinde tükenmişlik duygusunun gelişmesine neden olmakla beraber eğitim alanında meydana gelen hızlı değişim ve belirsizlik ortamı, öğretmen ile okul arasında uyumlu ilişkiyi engelleyen tükenmişlik sendromunun bu süreçte dikkate alınmasını gerekli kılmıştır (Çetin, Basım ve Aydoğan, 2011). Tükenmişlik; özellikle bireylerle yüz yüze etkileşim gerektiren bir meslek grubunda yer alan öğretmenleri fiziksel, duygusal ve psikolojik yönden etkileyen bir sendromdur (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2001). Çünkü tükenmişlik, öğretmeni, öğrenciyi ve okul ile ilgili diğer faktörleri de etkileyen bir sendrom olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak çalışanların yaptıkları işleri ile ilgili yaşamış oldukları farklı deneyimlerin sonucu ortaya çıkan strese bağlı olarak gelişen bir sendrom olarak görülebilen tükenmişlik kavramı (Maslach, 1976; Fischer, 1983), yoğun stres ve doyumsuzluğa tepki olarak bireyin yaptığı işten soğumasıdır (Cherniss, 1980). Örgütsel psikolojide negatif bir olgu olarak ele alınır tükenmişlik, bireyin hem kendine hem de örgüte karşı olumsuz tutum içerisine girmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle Aydemir (2018) ile Birdir ve Tepeci (2003) tükenmişliği, stres kaynaklı faktörlerle ilişkilendirmiştir. Arı ve Bal (2008) ise gerekli örgütsel düzenlemelerin hedeflenen düzeyde olmadığı zaman tükenmişlik duygusunun gelişeceğini belirtmişlerdir. Başka bir tanımda ise tükenmişlik; stresli öğretim şartlarına, öğrencilere, öğretim durumuna ve yönetim desteğinin eksikliğine tepki olarak ortaya çıkan olumsuz bir durumdur (Seidman ve Zager, 1986-1987; Akt. Tümkaya, 1996: 27). Günümüze kadar tükenmişlik olgusu üzerinde çok fazla çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar genellikle bireylerle birebir ilişki kuran mesleklerden olan öğretmen, hemşire, akademisyen, doktor, banka çalışanları üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu çalışmaların tümünde, işgörenlerin yaşadıkları tükenmişlik düzeylerinin birbirinden farklı olduğu ve yaşanan bu tükenmişliğin farklı değişkenler tarafından etkilendiği gibi farklı sonuçlara ulaşılmıştır (Budak ve Sürgevil, 2005; Cemaloğlu ve Şahin, 2007; Ardıç ve Polatçı, 2008). Eğitim alanında gerçekleştirilmiş tükenmişlik ile ilgili çalışmaların çoğunluğu öğretmenler üzerinde yapılmıştır. Öğretmenliğin yüz yüze etkileşim gerektiren meslek kategorisinde yer alması ayrıca okul ortamında bulunan çeşitli faktörler öğretmenlerde tükenmenin oluşmasına neden olmaktadır. Bununla beraber

Farber (1984), öğrencilerin davranış problemleri, derslere yönelik ilgilerinin azalması ve başarısızlığı, sınıfların kalabalık olması, rol katılığı ve rol çatışması, öğretmenlere karşı olumsuz eleştiriler ve öğretim sürecinin sekteye uğratılması vb. durumlar, sınıf öğretmenlerinde tükenmişlik duygusunun gelişmesine neden olduğunu belirtmiştir. Genel olarak tükenmişlik konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde; stresin, tükenmişlik duygusu üzerinde önemli etkisinin olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Okulda görev yapan bütün çalışanları etkileyebilen stres, performansın azalmasına, başarmaya yönelik inancın zayıflamasına, fizyolojik rahatsızlıklara, davranışsal bozukluklara; endişe, çöküntü ve tükenme gibi psikolojik sorunlara sebep olmaktadır. Öğretmenlerin tükenmişliğini etkileyen faktörler, öğrencileri için çok önemli olan öğretimde, okul bileşenlerine ve sosyal çevresine karşı mesleki rolünün gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmede sorun oluşturabilir. Alanyazında bu tür sorunlar, enerjinin azalması veya çok fazla istek sonucu bazen fiziksel rahatsızlıklarla belirginleşen, ruhsal ve fiziksel enerji kaybı şeklinde tanımlanan “tükenmişlik (burnout)” ile kendini göstermektedir (Girgin ve Baysal, 2006). Sınıf öğretmenlerinin yaşadığı tükenmişlik sendromu sonucunda oluşan problemler, öğretmeni etkilemekle kalmayıp hem okul bünyesinde olan unsurlara yansımakta hem de yaşadığı çevreye yansımaktadır. Bu durum, eğitim sürecinin kalitesinde ve niteliğinde bozulmalara neden olmaktadır. Tükenmişlik sendromu, sınıf öğretmenlerinin; işine karşı tutumlarını olumsuz yönde etkilerken buna bağlı olarak okula yönelik bağlılıklarını da etkileyebilmektedir. Belli bir misyon ve vizyon yolunda eğitim faaliyetlerini sürdüren okulların, ifade edilen olumsuzlukların önüne geçilebilmesinin yolu bağlılıktan geçmektedir. Weiner ve Gecman (1977) bağlılığı, öğretmenin okuluna karşı hissettiği bağın gücü olarak ifade etmişlerdir (Akt. Üresin, 2009). Mowday, Porter ve Steers (1982) ise örgütsel bağlılığı öğretmenin kendi okuluyla özdeşleşmesi ve okuluna karşı geliştirdiği güçlü bağlılık duygusu şeklinde yorumlamışlardır. Bağlılık gücü yüksek olan öğretmenler; bütünlük bir çalışma sergiler, aynı zamanda kendi okulunda bulunmaktan gurur duyar ve zamanının çoğunu okulun amaçlarını gerçekleştirmek için harcar. Tam tersi durumda ise öğretmenleri psikolojik olarak olumsuz etkileyen tükenmişlik meydana gelir ki bu durum okula bağlılığı azaltacaktır. Öğretmenler meslek hayatları boyunca farklı zorluklarla karşılaşabilmektedir. Özellikle de bir çocuğun temel eğitiminin almasını sağlayan sınıf öğretmenleri, daha fazla olumsuzluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Sınıf öğretmenleri, eğitim materyallerinin azlığı, ücret yetersizliği, ideal öğretmen olma yolunda mesleğe başlarken beklentilerinin karşılanmaması, okul personelleriyle çalışmanın oluşturduğu duygusal gerginlik gibi etkenlere bağlı olarak zamanla mesleklerine karşı ilgileri azalmakta ve kendilerini bitkin, duygusal yönden tükendiğini hissetmekte ve okula olan bağlılıkları azalmaktadır (Balcı, 2009: 6). Kervancı (2013) çalışmasında, öğretmenlerde meydana gelen stresin sonucunda oluşan tükenme olgusunun; öğretmenin enerjisinin tükenmesine, zihinsel olarak okuldan uzaklaşmasına, mesleki performansının azalmasına neden olurken diğer taraftan okula bağlılık düzeyinin olumsuz yönde etkilenmesine de yol açtığını belirtmiştir. Bağlılık ile ilgili yapılan çalışmalar ele alındığında; tükenme duygusunun, öğretmenlerin okula bağlılığını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Başaran (1994) ise tükenmenin yanı sıra öğretmenlerin isteklerinin karşılanmaması, ihtiyaçlarının dikkate alınmaması, kişiliğine yönelik olumsuz davranışların sergilenmesi, çalışma şartlarının yetersiz olması gibi birçok nedenin öğretmenlerin okula bağlılığını azalttığını savunmuştur. Bu bilgilerden hareketle sınıf öğretmenlerinin işine karşı geliştirdiği olumsuz duygulardan biri, tükenmişlik olarak karşımıza çıkmakta ve bu durum sınıf öğretmenlerinin okula yönelik bağlılıklarını da olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir.

Yaşadığımız bilgi ve teknoloji dünyasında birçok şey gibi eğitim kurumları da hızlı gelişmelerden en fazla etkilenen kurumlardandır. Bilginin artmasıyla eğitim kurumlarının yapısında ciddi değişimler görülmeye başlanmıştır. Sınıf öğretmenleri eğitime yönelik farklı beklentiler içerisine girmiş ve bu durum eğitim anlayışını değiştirmiştir. Toplumsal yaşamın düzenini sağlayan ve geliştiren kurumlardan biri olan okullarımızın en önemli faktörü olan öğretmenlerin, bireylerle yüz yüze etkileşim gerektiren bir meslek grubunda yer almaları, kendilerinde baskı ve strese yol açabilmektedir. Sınıf öğretmenleri mesleklerini icra ederken sosyal, psikolojik, maddi, fiziksel ve kurumsal birçok değişkenden olumsuz anlamda etkilenmektedirler. Meydana gelen bu olumsuzluklar eğitim süreciyle beraber sınıf öğretmenlerinde tükenmişlik duygusunu oluşmasına neden olmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin nitelikli ve kaliteli bir eğitim ortamı oluşturabilmesi için onların tükenmişliğini artıracak ve okula olan bağlılıklarını azaltacak her türlü olumsuz durumlardan kaçınılarak, onlara destekleyici ve motive edici bir çalışma ortamı sağlanmalıdır. İstenilen çalışma ortamı oluşturulmadığı takdirde sınıf öğretmeni iyi bir hizmet veremeyebilir ve okula olan bağlılıklarının azalmasına neden olabilir. Bu anlamda oluşan

olumsuzlukların etkilerini en aza indirilmesinde tükenmişlik ve örgütsel bağlılık kavramlarının bilinmesi önemlidir. Bunun için eğitimin her kademesinde, öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin araştırılması, tükenmişliği tetikleyen unsurların ortadan kaldırılması ve öğretmenlerin okula bağlılıklarının artırılması bu alanda yapılacak çalışmalara rehber olabilir. Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyi ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi saptamak, sınıf öğretmenlerinin bu konuya dikkatlerini çekmek ve problemlere bazı çözüm önerilerini sunmak açısından bu araştırmanın alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmamızın temel amacı, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. Bu amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara cevaplar aranacaktır;

1. Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlikleri hangi düzeydedir?
2. Sınıf öğretmenlerinin örgütsel bağlılıkları hangi düzeydedir?
3. Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyi ile örgütsel bağlılıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyi örgütsel bağlılığın anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yaşadığımız bilgi ve teknoloji dünyasında birçok şey gibi eğitim kurumları da hızlı gelişmelerden en fazla etkilenen kurumlardandır. Bilginin artmasıyla eğitim kurumlarının yapısında ciddi değişimler görülmeye başlanmıştır. Sınıf öğretmenleri eğitime yönelik farklı beklentiler içerisine girmiş ve bu durum eğitim anlayışını değiştirmiştir. Toplumsal yaşamın düzenini sağlayan ve geliştiren kurumlardan biri olan okullarımızın en önemli faktörü olan öğretmenlerin, bireylerle yüz yüze etkileşim gerektiren bir meslek grubunda yer almaları, kendilerinde baskı ve strese yol açabilmektedir. Sınıf öğretmenleri; mesleklerini icra ederken sosyal, psikolojik, maddi, fiziksel ve kurumsal birçok değişkenden olumsuz anlamda etkilenmektedirler. Meydana gelen bu olumsuzluklar eğitim süreciyle beraber sınıf öğretmenlerinde tükenmişlik duygusunu oluşmasına neden olmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin nitelikli ve kaliteli bir eğitim sunabilmesi için onların tükenmişliğini artıracak ve okula olan bağlılıklarını azaltacak her türlü olumsuz durumlardan kaçınılarak, onlara destekleyici ve motive edici bir çalışma ortamı sağlanmalıdır. İstenilen çalışma ortamı oluşturulmadığı takdirde sınıf öğretmeni iyi bir hizmet veremeyebilir ve okula olan bağlılıklarının azalmasına neden olabilir. Bu anlamda oluşan olumsuzlukların etkilerini en aza indirilmesinde tükenmişlik ve örgütsel bağlılık kavramlarının bilinmesi önemlidir. Bunun için eğitimin her kademesinde, öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin araştırılması, tükenmişliği tetikleyen unsurların ortadan kaldırılması ve öğretmenlerin okula bağlılıklarının artırılması bu alanda yapılacak çalışmalara rehber olabilir. Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyi ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi saptamak, sınıf öğretmenlerinin bu konuya dikkatlerini çekmek ve problemlere bazı çözüm önerilerini sunmak açısından bu araştırmanın alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçladığından, ilişkisel modelde yapılandırılmıştır. İlişkisel model, iki değişken arasındaki değişimin varlığının ve derecesinin tespitinin amaçlandığı araştırma modellerindedir (Karasar, 1999: 81). Ayrıca sınıf öğretmenlerinin tükenmişlikleri doğrultusunda duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi alt boyutlarından oluşan tükenmişlik kavramının örgütsel bağlılığı ne ölçüde yordadığını saptamak amacıyla tükenmişlik bağımsız değişken, örgütsel bağlılık ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

3.2. Evren

Çalışmanın evreni, Siirt il merkezinde yer alan 2019–2020 Eğitim Öğretim Yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet sürdüren ilköğretim okullarında görev yapmakta olan 526 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır.

3.3. Çalışma Grubu

Bu çalışmada, evrenin tümü ulaşılabılır olduğu için örneklem seçimine gidilmemiştir. Çalışma evreni içinde yer alan tüm okullarda uygulama yapılmıştır. Bütün sınıf öğretmenlerine gönderilen ölçeklerden 399 tanesi geri dönmüştür. Ancak eksik ve yanlış dolduran 30 ölçek değerlendirmeye alınmamıştır. Böylece Siirt merkezde görev yapan 526 sınıf öğretmeninden 369'una ulaşılmış, bu da evrenin %70'ini oluşturmaktadır.

Tablo:1 Çalışma Grubuna Katılan Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Değişkenleri

Değişkenler	F	%
Cinsiyet		
Erkek	219	59,3
Kadın	150	40,7
Yaş		
22-26	60	16,3
27-31	90	24,4
32-36	108	29,3
37-41	56	15,2
42 yaş ve üstü	55	14,9
Medeni Durum		
Evli	283	76,7
Bekar	86	23,3
Hizmet Yılı		
1-4 Yıl	97	26,3
5-9 Yıl	70	19,0
10-14 Yıl	94	25,5
15-19 Yıl	51	13,8
20 Yıl ve üstü	57	15,4
Sınıf Mevcudu		
1-10 kişi	8	2,2
10-20 kişi	76	20,6
20-30 kişi	178	48,2
30-40 kişi	55	14,9
40 kişi ve üstü	52	14,1

Tablo 1'de görüldüğü gibi, çalışma grubuna alınan öğretmenlerin; 219'u (%59,3) erkek, 150'si (%40,7) kadındır. Erkek öğretmenler, kadın öğretmenlerden daha fazladır. Yaş durumuna göre öğretmenlerin; 60'ı (%16,3) 22-26 yaş arası, 90'ı (%24,4) 27-31 yaş arası, 108'i (%29,3) 32-36 yaş arası, 56'sı (%15,2) 37-41 yaş arası, 55'i (%14,9) 42 ve üstü yaşadadır. Medeni duruma göre öğretmenlerin; 283'ü (%76,7) evli, 82'sinin (%23,3) bekâr oldukları anlaşılmaktadır. Hizmet yılına göre öğretmenlerin; 97'si (%26,3) 1-4 yıl arası, 70'i (%19,0) 5-9 yıl arası, 94'ü (%25,5) 10-14 yıl arası, 51'i (%13,8) 15-19 yıl arası, 57'si (%15,4) 20 yıl ve üstü hizmet yılı olanlardan oluşmaktadır. Sınıf mevcuduna göre öğretmenlerin; 8'i (%2,2) 1-10 arası, 76'sı (%20,6) 10-20 arası, 178'i (%48,2) 20-30 arası, 55'i (%14,9) 30-40 arası, 52'si (%14,1) 40 ve üstü sınıf mevcudu olan gruptan oluşmaktadır.

4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın verileri, sınıf öğretmenlerinin tükenmişliklerini ve örgütsel bağlılığını ölçmek için üç bölümden oluşan bir ölçek ile elde edilmiştir. İlgili ölçeğe ilişkin detaylı bilgi aşağıda verilmiştir.

4.1. Kişisel Bilgi Formu

Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerini ve örgütsel bağlılığını etkilediği düşünülen bağımsız değişkenler ile ilgili bilgi toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu formda cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki hizmet yılı ve sınıf mevcudu sayısı ile ilgili sorular yer almaktadır.

4.2. Maslach Tükenmişlik Envanteri (MTE)

Sınıf öğretmenlerinin tükenmişliklerini ölçmek amacıyla araştırmada Maslach ve Jackson (1981)'in geliştirmiş olduğu Maslach Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. İlgili ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması, İnce ve Şahin (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkçeye uyarlanırken özgün formu kullanılan envanterin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin güvenilirlik katsayıları; duygusal tükenme boyutunda .88, duyarsızlaşma boyutunda .78 ve kişisel başarı boyutunda ise .74 olarak tespit

edilmiştir (İnce ve Şahin, 2015). Çalışmamızda ise kullanılan ölçme aracının güvenilirlik çalışması tekrar yapılmış ve güvenilirlik katsayıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Tükenmişlik Ölçme Aracının Güvenilirlik Katsayıları

Ölçekler	Madde Sayısı	Cronbach Alpha İç Tutarlık Güvenilirlik Katsayısı
Duygusal Tükenme	9	0.88
Duyarsızlaşma	5	0.77
Kişisel Başarı Duygusu	8	0.74
Tükenmişlik	22	0.87

Bu envanterde “Duygusal Tükenme” (Emotional Exhaustion) boyutu 9 maddeden (1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16, 20), “Duyarsızlaşma” (Depersonalization) boyutu 5 maddeden (5, 10, 11, 15, 22) ve “Azalan Kişisel Başarı” (Personal Accomplishment) boyutu ise 8 maddeden (4, 7, 9, 12, 17, 18, 19, 21) oluşmaktadır. Bu maddelerden (4, 7, 9, 12, 17, 18, 19, 21) maddeler ters maddelerdir. Envanterin her bir maddesinden alınabilecek en düşük puan “0”, en yüksek puan ise “6” olarak belirlenmiştir. Bu derecelendirmeye göre “0-Hiçbir zaman”, “1-Yılda birkaç kez”, “2-Ayda bir kez”, “3-Ayda birkaç kez”, “4-Haftada bir kez”, “5-Haftada birkaç kez”, “6-Her gün” olarak düzenlenen puanlama seçenekleri araştırmanın veri toplama sürecinde de aynı şekilde kullanılmıştır (İnce ve Şahin, 2015: 390).

4.3. Örgütsel Bağlılık Ölçeği

Katılımcıların örgütsel bağlılık seviyelerini ölçmek için Allen ve Meyer (1990) tarafından geliştirilen Örgütsel Bağlılık Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Dağlı, Elçiçek ve Han (2018) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin Cronbach Alpha değerleri; duygusal bağlılık .80, devam bağlılığı .73, normatif bağlılık .80 ve ölçek toplamında ise .88 olduğu saptamışlardır. Çalışmamızda kullanılan ölçme aracının güvenilirlik çalışması tekrar yapılmış ve güvenilirlik katsayıları Tablo 3.’te belirtilmiştir.

Tablo 3. Örgütsel Bağlılık Ölçeği Güvenilirlik Katsayıları

Ölçekler	Madde Sayısı	Cronbach Alpha İç Tutarlık Güvenilirlik Katsayısı
Duygusal Bağlılık	6	0.78
Devam Bağlılığı	6	0.71
Normatif Bağlılık	6	0.81
Genel Bağlılık	18	0.89

Dağlı ve diğerleri (2018) Örgütsel Bağlılık Ölçeği’ni Türkçeye uyarlarken ölçeğin özgün formu 7’li likert ölçeği olmasına rağmen bunun yerine basamak sayısı düşürülerek 5’li likert ölçeği (5= Tamamen katılıyorum, 4= Katılıyorum, 3= Kararsızım 2= Katılmıyorum, 1= Kesinlikle katılmıyorum) kullanılması tercih etmişlerdir. Literatürde yaygın bir şekilde kullanılan ve kabul gören bu ölçek duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık olmak üzere üç boyutlu bir ölçektir. Duygusal bağlılık boyutu 6 maddeden (1, 2, 3, 4, 5, 6), devam bağlılığı boyutu 6 maddeden (7, 8, 9, 10, 11, 12) ve normatif bağlılık boyutu ise yine 6 maddeden (13, 14, 15, 16, 17, 18) oluşmaktadır. Görüldüğü gibi her boyutta 6 madde yer almaktadır. Ölçekteki bazı maddeler olumsuz anlam içerdiğinden verilerin bilgisayar ortamına aktarılması sırasında tersten kodlanmıştır.

5. VERİLERİN TOPLANMASI

Veri toplama aracı, 2019-2020 öğretim yılında bahar döneminde uygulanmaya başlanmıştır. Ölçekler, araştırmacı tarafından Siirt merkeze bağlı tüm ilkokullara gidilerek uygulama yapılmaya çalışılmıştır. Ulaşılan öğretmenlerden katılımcı olmak istemediklerini söyleyenler ve isteksiz, çekingen davrananlar zorlanmayarak tamamen gönüllü olanların katılımı sağlanmıştır. Doldurulan ölçeklerden yanlış, eksik, düzensiz doldurulduğu görülenler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak 369 ölçek değerlendirmeye alınmıştır.

6. VERİLERİN ANALİZİ

Ölçme aracının tutarlılık bağlamındaki güvenilirliğinin test edilmesinde Cronbach’s Alpha değeri hesaplanmıştır. Verilerin analizinde; frekans, yüzde, ortalama, standart sapma gibi betimleyici istatistiklerin yanında normal dağılımın incelenmesi için Kolmogorov-Smirnov testi de hesaplanmıştır. Normalite testi sonuçlarına göre parametrik testlerin uygulanmasına karar verilerek bağımsız gruplar t-

testi ve ANOVA testleri hesaplanmıştır. Tükenmişlik sendromu ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişki “Pearson Korelasyon” yöntemi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki ilişkinin düzeyini ve yönünü belirtmek amacıyla yapılmaktadır. Tükenmişlik sendromunun, örgütsel bağlılığı yordayıp yordamadığını belirlemek için Regresyon Analizi yapılmıştır.

7. BULGULAR

Bu bölümde, yöntem bölümünde açıklanan veri toplama ve istatistiksel çözümleme teknikleriyle elde edilmiş olan tükenmişlik düzeyleri, bağlılık düzeyleri, korelasyon değerleri ve regresyon analizi bulguları verilmekte ve yorumlanmaktadır. Tablo 4.’te sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 4. Ölçeğin Boyutlarına Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri

Tükenmişlik Ölçeği Boyutları	N	Minimum	Maksimum	\bar{x}	ss
Duygusal Tükenmişlik	369	,00	6,00	2,55	1,41
Duyarsızlaşma	369	,00	6,00	1,06	1,16
Azalan Kişisel Başarı	369	,00	5,00	1,35	0,98
Genel Tükenmişlik	369	,00	5,00	1,78	0,93

Tablo 4.’te sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerine ilişkin verileri incelendiğinde, en yüksek ortalamanın duygusal tükenmişlik boyutunda ($\bar{x} = 2,55$) en düşük ortalamanın ise duyarsızlaşma ($\bar{x} = 1,06$) alt boyutunda olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, sınıf öğretmenlerinin duygusal kaynaklarının tükendiği, yorgunluk ve duygusal yönden kendilerini daha fazla yıpranmış hissettikleri yorumu yapılabilir. Veriler incelendiğinde, sınıf öğretmenlerinin genel tükenmişlik ($\bar{x} = 1,78$), duygusal tükenme ($\bar{x} = 2,55$), duyarsızlaşma ($\bar{x} = 1,06$) ve azalan kişisel başarı ($\bar{x} = 1,35$) boyutlarında düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir. Tablo 5.’te sınıf öğretmenlerinin örgütsel bağlılık düzeylerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 5. Ölçeğin Boyutlarına Göre Sınıf Öğretmenlerin Bağlılık Düzeyleri

Bağlılık Ölçeği Boyutları	N	Minimum	Maksimum	\bar{x}	ss
Duygusal Bağlılık	369	1,00	5,00	3,38	,87
Devam Bağlılığı	369	1,00	5,00	3,07	,79
Normatif Bağlılık	369	1,00	5,00	2,97	,92
Genel Bağlılık	369	1,00	5,00	3,14	,75

Tablo 5.’te sınıf öğretmenlerinin bağlılık düzeylerine ilişkin verileri incelendiğinde, en yüksek ortalamanın duygusal bağlılık boyutunda ($\bar{x} = 3,38$), en düşük ortalamanın ise normatif bağlılık boyutunda ($\bar{x} = 2,97$) olduğu belirlenmiştir. Bu puan dağılımlarına göre, sınıf öğretmenleri duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık alt boyutlarında ile genel bağlılıkta “orta” düzeyde bağlılığa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 6.’da da sınıf öğretmenlerinin tükenmişlikleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiye yönelik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 6. Ölçeğin Boyutlarına Göre Sınıf Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri ve Bağlılık Düzeyleri Korelasyon Sonuçları

Boyutlar	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Duygusal Tükenme	1	-	-	-	-	-	-	-
2. Duyarsızlaşma	,570**	1	-	-	-	-	-	-
3. Kişisel Başarının Azalması	,214**	,384**	1	-	-	-	-	-
4. Duygusal Bağlılık	-,351**	-,251**	-,337**	1	-	-	-	-
5. Devam Bağlılığı	-,172**	-,085	-,201**	,596**	1	-	-	-
6. Normatif Bağlılık	-,252**	-,087	-,230**	,675**	,664**	1	-	-
7. Genel Tükenmişlik	,865**	,786**	,625**	-,419**	-,208**	-,269**	1	-
8. Genel Bağlılık	-,299**	-,162**	-,294**	,870**	,850**	,900**	-,344**	1

** $p < 0.01$

Tablo 6. incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin genel tükenmişlik düzeyleri ile genel bağlılık algıları arasında ($r = -,344$, $p < 0.01$) negatif yönde orta düzeyde bir ilişki görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ve bağlılık düzeyleri korelasyon sonuçları incelendiğinde, en yüksek ilişki genel tükenmişlik ile bağlılık alt boyutlarından duygusal bağlılık arasında görülürken ($r = -,419$, $p < 0.01$), en düşük ilişki tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşma ile genel bağlılık arasında görülmektedir ($r = -,162$, $p < 0.01$). Sınıf öğretmenlerinin genel tükenmişlik düzeyleri ile bağlılık boyutlarından duygusal

bağlılık arasında ($r = -.419$, $p < 0.01$) negatif yönde orta düzeyde bir ilişki görülürken, genel tükenmişlik ile devam bağlılığı arasında ($r = -.208$, $p < 0.01$) negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki görülmekte ve aynı zamanda genel tükenmişlik ile bağlılığın diğer boyutu olan normatif bağlılık arasında da ($r = -.269$, $p < 0.01$) negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki görülmektedir. Tükenmişlik boyutlarından duygusal tükenme düzeyi ile bağlılık boyutlarının duygusal bağlılık arasında ($r = -.351$, $p < 0.01$) negatif yönde orta düzeyde bir ilişki görülürken, tükenmişliğin boyutlarından duygusal tükenme düzeyi ile bağlılık boyutlarından devam bağlılığı arasında ($r = -.172$, $p < 0.01$) negatif yönde düşük düzeyde, tükenmişliğin boyutlarından duygusal tükenme düzeyi ile bağlılık boyutlarından normatif bağlılık arasında ($r = -.252$, $p < 0.01$) negatif yönde düşük düzeyde, tükenmişliğin boyutlarından duygusal tükenme düzeyi ile genel bağlılık arasında ($r = -.299$, $p < 0.01$) negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki görülmektedir.

Tükenmişlik boyutlarından duyarsızlaşma düzeyi ile bağlılık boyutlarının duygusal bağlılık arasında ($r = -.251$, $p < 0.01$) negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki görülürken, tükenmişlik boyutlarından duyarsızlaşma düzeyi ile genel bağlılık arasında ($r = -.162$, $p < 0.01$) negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki görülmektedir. Tükenmişlik boyutlarından duyarsızlaşma düzeyi ile bağlılık boyutlarından devam bağlılığı ve normatif bağlılık arasında düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Tükenmişlik boyutlarından kişisel başarının azalması düzeyi ile bağlılık boyutlarından duygusal bağlılık arasında ($r = -.337$, $p < 0.01$) negatif yönde orta düzeyde bir ilişki görülürken, tükenmişlik boyutlarından kişisel başarının azalması düzeyi ile bağlılık boyutlarından devam bağlılığı arasında ($r = -.201$, $p < 0.01$) negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki görülürken tükenmişlik boyutlarından kişisel başarının azalması düzeyi ile normatif bağlılık arasında ($r = -.230$, $p < 0.01$) negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki görülürken, yine tükenmişlik boyutlarından kişisel başarının azalması düzeyi ile genel bağlılık arasında ($r = -.294$, $p < 0.01$) negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki görülmektedir. Tablo 7.'de sınıf öğretmenlerinin tükenmişliklerinin örgütsel bağlılıklarını yordama gücüne ilişkin basit regresyon analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 7. Tükenmişlik Düzeyinin Sınıf Öğretmenlerinin Örgütsel Bağlılığına İlişkin Basit Regresyon Analiz Sonuçları

Boyutlar	β	Std. Hata	t	p	Tolerance	VIF	F	F (p)
Sabit	3,634	,079	45,717	,000**			49,424	,000**
Tükenmişlik	-.279	,040	-7,030	,000**	1,000	1,000		

** $p < 0.01$

$R^2 = 0,119$, Durbin Watson = 1,710

Bağımsız Değişkenler: Tükenmişlik

Bağımlı Değişken: Bağlılık

Regresyon analizi sonuçları incelendiğinde yordayıcı (bağımsız değişken) değişken ile bağımlı değişken arasındaki farklılığın anlamlı ($F = 49,424$; $p = ,000$ $p < 0.01$) olduğu belirlenirken, VIF değerlerinin 10'un altında olmasının çoklu bağıntı probleminin olmadığını, Durbin Watson değerinin 2'ye yakın olması ise oto korelasyonun olmadığını göstermiştir. Tükenmişliğin ($t = -7,030$; $p = ,000$ $p < 0.01$) bağlılığın anlamlı bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Tükenmişliğin bağlılık düzeyinin 0,119'unu açıkladığı belirlenmiştir ($R^2 = 0,119$). Katılımcıların bağlılık algıları düzeylerinin %11,9'u tükenmişlikle açıklanabilirken %88,1'i modele dâhil edilmeyen diğer değişkenler tarafından açıklanabileceği anlaşılmıştır. Regresyon analizi sonucuna ilişkin regresyon eşitliği aşağıda verilmiştir. Bağlılık = $3,634 - 0,279 * \text{tükenmişlik}$

Regresyon eşitliği incelendiğinde, tükenmişlik düzeyinde bir birimlik artışın bağlılıkta 0,279 birimlik azalış göstereceği bulunmuştur. Sonuç olarak öğretmenleri olumsuz yönde çeşitli faktörlerin zamanla tükenmişlik duygusunun oluşmasına neden olur ki bu durumda öğretmenler duygusal yönden okuldan soğumaya başlar ve bu süreç öğretmenlerin okula bağlılıklarının azalmasıyla son bulur yorumu yapılabilir. Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin (duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma, azalan kişisel başarı boyutları) örgütsel bağlılığın alt boyutlarının (duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık) ve genel bağlılığın anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı çoklu regresyon analizi ile açıklanmıştır. Birden fazla bağımsız değişkenin bir bağımlı değişkeni ne kadar açıkladığını gösteren analiz çoklu regresyon analizidir. Tablo 8.'de de sınıf öğretmenlerinin tükenmişliklerinin örgütsel

bağlılığın alt boyutu olan “duygusal bağlılıklarını” yordama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 8. Tükenmişlik Düzeylerinin Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Bağlılığına İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Boyutlar	B	Std. Hata	t	p	Tolerance	VIF	F	F (p)
Sabit	4,186	,097	43,329	,000**				
Duygusal Tükenme	-,192	,035	-5,435	,000**	,675	1,481	29,671	,000**
Duyarsızlaşma	,026	,045	,567	,571	,603	1,659		
Azalan Kişisel Başarı	-,253	,045	-5,581	,000**	,852	1,174		

**p<0.01

R²=0,196, Durbin Watson= 1,804

Bağımsız Değişkenler: Duygusal tükenme, duyarsızlaşma, azalan kişisel başarı

Bağımlı Değişken: Duygusal bağlılık

Regresyon analizi varsayımları incelendiğinde yordayıcı (bağımsız değişken) değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki farklılığın anlamlı (F = 29,671; p = ,000 p < 0.01) olduğu belirlenirken, VIF değerlerinin 10'un altında olmasının çoklu bağımlı probleminin olmadığını, Durbin Watson değerinin 2'ye yakın olması oto korelasyonun olmadığını işaretler. Duygusal tükenmenin (t = -5,435; p = ,000 p < 0.01) ve azalan kişisel başarının (t = -5,581; p = ,000 p < 0.01) duygusal bağlılık üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Duyarsızlaşmanın ise (t = ,567; p = ,571 p > 0.01) duygusal bağlılık üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Duygusal tükenmenin ve azalan kişisel başarının duygusal bağlılık düzeyinin 0,196'sını açıkladığı belirlenmiştir (R² = 0,196). Katılımcıların duygusal bağlılık düzeylerinin %19,6'sı duygusal tükenme ve azalan kişisel başarı ile açıklanabilirken %80,4'ü modele dâhil edilmeyen diğer değişkenler tarafından açıklanabileceği anlaşılmıştır. Regresyon analizi sonucuna ilişkin regresyon eşitliği aşağıda verilmiştir.

Duygusal Bağlılık = 4,186 -0,192*duygusal tükenme -0,253*azalan kişisel başarı

Regresyon eşitliği incelendiğinde; duygusal tükenmişlikte bir birimlik artışın duygusal bağlılık üzerinde 0,192 birimlik azalışa, azalan kişisel başarıda bir birimlik artışın duygusal bağlılık üzerinde 0,253 birimlik azalışa yol açacağı saptanmıştır. Sonuç olarak şu yorumu yapabiliriz; tükenmişliğin bireyler arası boyutunu oluşturan duygusal tükenmişlik, öğretmen- öğrenci, öğretmen-yönetici ve öğretmen-öğretmen ilişkilerini olumsuz şekilde etkilemektedir. Yine öğretmenin kendisini olumsuz değerlendirme eğiliminin yükseldiği azalan kişisel başarı boyutu, okul ile öğretmenin bütünleşmesi önünde engel oluşturmaktadır. Öğretmen artık kendisini okulun bir bileşeni olarak görmemekte; okulun amaç, değer ve normlarını sorgulamaya başlamaktadır. Tablo 9.'da da sınıf öğretmenlerinin tükenmişliklerinin örgütsel bağlılığın alt boyutu olan “devam bağlılıklarını” yordama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 9. Tükenmişlik Düzeylerinin Sınıf Öğretmenlerinin Devam Bağlılığına İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Boyutlar	B	Std. Hata	t	p	Tolerance	VIF	F	F (p)
Sabit	3,476	,094	36,940	,000**				
Duygusal Tükenme	-,102	,034	-2,972	,003**	,675	1,481	8,247	,000**
Duyarsızlaşma	,064	,044	1,458	,146	,603	1,659		
Azalan Kişisel Başarı	-,161	,044	-3,631	,000**	,852	1,174		

**p<0.01

R²=0,063, Durbin Watson= 1,841

Bağımsız Değişkenler: Duygusal tükenme, duyarsızlaşma, azalan kişisel başarı

Bağımlı Değişken: Devam bağlılığı

Regresyon analizi varsayımları incelendiğinde yordayıcı (bağımsız değişken) değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki farklılığın anlamlı (F = 8,247; p = ,000 p < 0.01) olduğu belirlenirken, VIF değerlerinin 10'un altında olmasının çoklu bağımlı probleminin olmadığını, Durbin Watson değerinin 2'ye yakın olması oto korelasyonun olmadığını işaretler. Duygusal tükenmenin (t = -2,972; p = ,000 p < 0.01) ve azalan kişisel başarının (t = -3,631; p = ,000 p < 0.01) devam bağlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Duyarsızlaşmanın ise (t = 1,458; p = ,146 p > 0.01) devam bağlılığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Duygusal tükenmenin ve azalan kişisel başarının devam bağlılık düzeyinin 0,063'ünü açıkladığı belirlenmiştir (R² = 0,063). Katılımcıların devam bağlılığı düzeylerinin %6,3'ünü duygusal tükenme ve azalan kişisel başarı ile açıklanabilirken %93,7'si modele

dâhil edilmeyen diğer değişkenler tarafından açıklanabileceği anlaşılmıştır. Regresyon analizi sonucuna ilişkin regresyon eşitliği aşağıda verilmiştir.

Devam Bağlılığı= 3,476-0,102*duygusal tükenme -0,161*azalan kişisel başarı

Regresyon eşitliği incelendiğinde, duygusal tükenmişlikte bir birimlik artışın devam bağıllık üzerinde 0,102 birimlik azalışa, azalan kişisel başarıda bir birimlik artışın devam bağıllığı üzerinde 0,161 birimlik azalışa yol açacağı saptanmıştır. Ortaya çıkan bu tablo sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenme ve azalan kişisel başarı hissini; öğretmenlerin okula devam etme düşüncesini bile gözden çıkarılmasına neden olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Tablo 10.'da da sınıf öğretmenlerinin tükenmişliklerinin örgütsel bağıllığın alt boyutu olan "normatif bağıllıkların" yordama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 10. Tükenmişlik Düzeylerinin Sınıf Öğretmenlerinin Normatif Bağlılığına İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Boyutlar	B	Std. Hata	t	p	Tolerance	VIF	F	F (p)
Sabit	3,619	,107	33,872	,000**				
Duygusal Tükenme	-,197	,039	-5,044	,000**	,675	1,481	15,711	,000**
Duyarsızlaşma	,138	,050	2,747	,006**	,603	1,659		
Azalan Kişisel Başarı	-,218	,050	-4,346	,000**	,852	1,174		

**p<0.01

R²=0,114, Durbin Watson= 1,714

Bağımsız Değişkenler: Duygusal tükenme, duyarsızlaşma, azalan kişisel başarı

Bağımlı Değişken: Normatif Bağlılık

Regresyon analizi varsayımları incelendiğinde, yordayıcı (bağımsız değişken) değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki farklılığın anlamlı (F = 15,711; p = ,000 p < 0.01) olduğu belirlenirken VIF değerlerinin 10'un altında olması çoklu bağıntı probleminin olmadığı, Durbin Watson değerinin 2'ye yakın olması oto korelasyonun olmadığına işarettir. Duygusal tükenmenin (t = -5,044; p = ,000 p < 0.01), duyarsızlaşmanın (t = 2,747; p = ,000 p < 0.01) ve azalan kişisel başarının (t = -4,346; p = ,000 p < 0.01) normatif bağıllık üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Duygusal tükenmenin, duyarsızlaşmanın ve azalan kişisel başarının normatif bağıllık düzeyinin 0,114'ünü açıkladığı belirlenmiştir (R² = 0,114). Katılımcıların normatif bağıllık düzeylerinin %11,4'ü duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve azalan kişisel başarı ile açıklanabilirken %88,6'sı modele dâhil edilmeyen diğer değişkenler tarafından açıklanabileceği anlaşılmıştır. Regresyon analizi sonucuna ilişkin regresyon eşitliği aşağıda verilmiştir.

Normatif bağıllık=3,619-0,197*duygusal tükenme +0,138*duyarsızlaşma -0,218*azalan kişisel başarı

Regresyon eşitliği incelendiğinde, duygusal tükenmişlikte bir birimlik artışın normatif bağıllık üzerinde 0,197 birimlik azalış, duyarsızlaşmada bir birimlik artışın normatif bağıllık üzerinde 0,138 birimlik artışa ve azalan kişisel başarıda bir birimlik artışın normatif bağıllık üzerinde 0,218 birimlik azalışa yol açacağı saptanmıştır. Duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve azalan kişisel başarının, normatif bağıllığa etki düzeyini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre tükenmişliğin tüm boyutlarının normatif bağıllık üzerinde anlamlı bir etki oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç yaşanan tükenmişlik sendromu ile birlikte sınıf öğretmenlerinin okullarına karşı geliştirmiş oldukları sorumluluk duygusunun azaldığı ve sınıf öğretmenlerinin örgütte kalmayı ahlaki bir yükümlülük olarak görmekten vazgeçtiği düşünülebilir. Tablo 11.'de sınıf öğretmenlerinin tükenmişliklerinin örgütsel bağıllıklarını yordama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 11. Tükenmişlik Düzeylerinin Sınıf Öğretmenlerinin Genel Bağlılığına İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Boyutlar	B	Std. Hata	t	p	Tolerance	VIF	F	F (p)
Sabit	3,760	,085	44,002	,000**				
Duygusal Tükenme	-,164	,031	-5,241	,000**	,675	1,481	22,009	,000**
Duyarsızlaşma	,076	,040	1,894	,059	,603	1,659		
Azalan Kişisel Başarı	-,211	,040	-5,247	,000**	,852	1,174		

**p<0.01

R²=0,153, Durbin Watson= 1,722

Bağımsız Değişkenler: Duygusal tükenme, duyarsızlaşma, azalan kişisel başarı

Bağımlı Değişken: Genel Bağlılık

Regresyon analizi varsayımları incelendiğinde yordayıcı (bağımsız değişken) değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki farklılığın anlamlı ($F = 22,009$; $p = ,000$ $p < 0.01$) olduğu belirlenirken, VIF değerlerinin 10'un altında olmasının çoklu bağıntı probleminin olmadığı, Durbin Watson değerinin 2'ye yakın olması oto korelasyonun olmadığına işaretler. Duygusal tükenmenin ($t = -5,241$; $p = ,000$ $p < 0.01$) ve azalan kişisel başarının ($t = -5,247$; $p = ,000$ $p < 0.01$) genel bağlılık üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Duyarsızlaşmanın ise ($t = 1,894$; $p = ,059$ $p > 0.01$) devam bağlılığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Duygusal tükenmenin ve azalan kişisel başarının genel bağlılık düzeyinin 0,153'ünü açıkladığı belirlenmiştir ($R^2 = 0,153$). Katılımcıların genel bağlılık düzeylerinin %15,3'ünü duygusal tükenme ve azalan kişisel başarı ile açıklanabilirken 84,7'si modele dâhil edilmeyen diğer değişkenler tarafından açıklanabileceği anlaşılmıştır. Regresyon analizi sonucuna ilişkin regresyon eşitliği aşağıda verilmiştir.

Genel bağlılık= 3,760-0,164*duygusal tükenme -0,211*azalan kişisel başarı

Regresyon eşitliği incelendiğinde, duygusal tükenmişlikte bir birimlik artışın genel bağlılık üzerinde 0,164 birimlik azalışa, azalan kişisel başarıda bir birimlik artışın genel bağlılık üzerinde 0,211 birimlik azalışa yol açacağı saptanmıştır. Bu bulgulardan yola çıkarak duygusal kaynakları tükenen sınıf öğretmenlerinin zaman içinde kişisel başarılarının düşmesiyle okula olan bağlılıklarının azaldığı söylenilebilir.

8. SONUÇ ve TARTIŞMA

Tükenmişliğe ilişkin veriler incelendiğinde; sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve azalan kişisel başarı boyutlarında “düşük” düzeyde tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir. Toplu (2012) da bu araştırmanın bulgusuna paralel bir şekilde okul öncesi ve ilköğretim öğretmenleri üzerinde yaptığı bir çalışmada, öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin tükenmişlik alt boyutları yönünden duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarında düşük düzeyde olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarından farklı olarak Cemaloğlu ve Kayabaşı (2007), öğretmenler üzerinde ele aldığı çalışmalarında, öğretmenlerin tükenmişliğin alt boyutları yönünden duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve azalan kişisel başarı boyutlarında yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadığını bulmuşlardır. Kırs (2014), öğretmenlerin duygusal tükenme ve kişisel başarı boyutunda orta seviyede tükenmişliğin gerçekleştiği, duyarsızlaşma boyutunda ise alt düzeyde tükenmişliğin var olduğu sonucunu elde etmiştir. Teltik (2009) de öğretmenler üzerinde yaptığı çalışmada, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutunda orta düzeyde tükenmişlik yaşadığı, kişisel başarı duygusunda yüksek düzeyde tükenmişlik olduğunu bulmuştur. Bu araştırmanın önceki araştırmalardan farklı bir şekilde elde edilen düşük tükenmişlik bulgusu, Milli Eğitim Bakanlığının son yıllarda eğitimle ilgili geliştirmiş olduğu öğretmenlerin ihtiyaçlarını merkeze alan politikaları, öğretmenlere sunulan hizmetler, hizmet içi eğitim kursları ve okulların fiziksel olanaklarının artması gibi faktörlerden kaynaklanmış olduğu değerlendirilebilir.

Sınıf öğretmenlerinin bağlılık düzeylerine ilişkin verileri incelendiğinde, duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık boyutlarında istatistiksel olarak öğretmenlerin “orta” düzeyde bağlılık gösterdikleri anlaşılmaktadır. Yeşilyurt (2015), öğretmenler üzerinde yaptığı çalışmada, öğretmenlerin okula bağlılıklarının orta düzeyde olduğu bulgusuna ulaşmış, Başyigit (2009) de çalışmada öğretmenlerin okula olan bağlılıklarının orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Yine Uğraşoğlu ve Çağanağa (2017) da öğretmenlerin örgütsel bağlılığı üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada genel bağlılıkta orta düzeyde bir farklılık tespit etmiştir ve bu sonuçlar mevcut araştırmaya benzerlik göstermektedir. Buna karşın öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarının yüksek düzeyde olduğunu tespit eden bazı çalışmalara da rastlamak mümkündür (Balay, 2000; Karataş ve Güleş 2010; Okçu, 2011; Zadeoğulları, 2010). Sınıf öğretmenlerinin okula olan bağlılıklarının yüksek düzeyde olmamasında yaşamış oldukları ve araştırmamızda belirlenen düşük düzeyde de olsa tükenmişlik duygusunun etkili olabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Bununla birlikte eğitimde yapılan yenilikler, bakanlığın öğretmenlere sunduğu çeşitli imkânlar ve okullardaki fiziksel çalışma şartlarındaki iyileştirmeler araştırmamızda ulaşılan düşük tükenmişlik düzeyini açıklayabilen faktörler olarak değerlendirilebilir.

Araştırmamızdaki korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde; bağlılık boyutlarının açıklanmasında söz konusu değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin genel tükenmişlik düzeyleri ile genel bağlılık algıları arasında orta düzeyde ve negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yani sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri artıkça okula olan bağlılıklarının azaldığı

görülmektedir. Tükenmişlik ile örgütsel bağlılık arasında da güçlü bir ilişkinin olduğunu vurgulayan Randall (1987), tükenmişliğin düzeyinin artması örgütsel bağlılık derecesinin azalmasına neden olduğunu belirtmiştir (Akt. Üresin, 2009). Kervancı (2013) da çalışmasında tükenmişlik sendromu ile örgütsel bağlılık arasında yüksek ve negatif yönlü bir ilişki tespit etmiştir ve çalışmamızla örtüşen sonuçlara ulaşmıştır. Araştırma verileri ele alındığında, tükenmişlik boyutlarından duygusal tükenmenin duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık ile negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenme düzeyleri artıkça duygusal bağlılıkları, devam bağlılıkları ve normatif bağlılıklarının azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çetin ve diğerleri (2011) öğretmenler üzerinde yaptıkları çalışmada duygusal tükenmenin duygusal bağlılık ve normatif bağlılık ile negatif yönlü ilişki içinde olduğunu belirtmişlerdir. Kervancı (2013) ise araştırmasında, duygusal tükenmişlik ile örgütsel bağlılığın alt boyutu olan duygusal bağlılık arasında bir ilişki tespit etmemiş ancak, duygusal tükenmişlik ile örgütsel bağlılığın alt boyutları olan devam bağlılığı ve normatif bağlılık arasında negatif yönlü bir ilişki bulmuştur. Bir diğer tükenmişlik boyutu olan duyarsızlaşmanın ise, duygusal bağlılıkla ters yönlü ilişki içinde olduğu; devam bağlılığı ve normatif bağlılık ile ilişki içinde olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu veriler, sınıf öğretmenlerinin duyarsızlaşma düzeyleri artıkça duygusal bağlılıklarının azaldığını göstermektedir. Duyarsızlaşmaya ilişkin çalışmamızla paralel sonuçlar elde eden Kervancı (2013), duyarsızlaşma ile duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık arasında negatif yönde bulgular elde etmiştir. Çetin ve diğerleri (2011) de öğretmenler üzerinde yaptıkları çalışmada duyarsızlaşmanın duygusal bağlılık ile ters yönlü ilişki içinde olduğunu belirtmişlerdir. Tükenmişlik boyutlarından sonuncusu olan kişisel başarı hissi azalması duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık ile ters yönlü ilişki içinde olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenme düzeyleri artıkça duygusal bağlılıkları, devam bağlılıkları ve normatif bağlılıkları azaldığı görülmektedir. Çetin ve diğ. (2011) kişisel başarı hissi azalması duygusal bağlılık ile ters yönlü bir ilişki içinde olduğunu belirtmiştir ve bu durum çalışmamızla benzer sonuçlar oluşturmaktadır. Kervancı (2013) ise çalışmasında kişisel başarı ile duygusal bağlılık ve normatif bağlılık arasında herhangi bir ilişkiye rastlamazken, kişisel başarı ile devam bağlılığı arasında negatif yönlü bir bulgu elde etmiştir. Sınıf öğretmenlerindeki duygusal yönden zorlanma ve tükenme hali olan duygusal tükenmenin ile bireyin kendisini negatif değerlendirme boyutu olarak, iş yükünü artıran faktörlerin sonucunda öğretmenlerin azalan kişisel başarı duygularının artmasıyla duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık düzeylerinin azaldığı söylenilebilir. Sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları duygusal tükenmeye karşı bir tepki olarak, diğer öğretmenlerle aralarına mesafe koyma eylemi olan duyarsızlaşmanın artmasıyla öğretmenlerin duygusal bağlılığını azalttığını düşünebiliriz. Genel anlamda sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri artıkça örgütsel bağlılıklarının azaldığı görülmektedir. Bu durumda idarecilerin tutumu, öğretmenler arasındaki ilişki, öğretmen-öğrenci ve öğretmen-veli ilişkisi, dosya yükü ya da ailevi ve sosyoekonomik gibi etkenler tükenmişliği artıran faktörler olarak karşımıza çıkabilmektedir. Tükenmişliği arttıran bu etkenler sınıf öğretmenlerinin okula olan bağlılığını negatif yönde etkileyebilir.

Tükenmişlik sendromunun örgütsel bağlılığa etki düzeyini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre tükenmişliğin sendromunun örgütsel bağlılığı negatif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre tükenmişlik sendromunun örgütsel bağlılığın %12'inin ($R^2=0.119$) anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Alanyazında tükenmişliğin örgütsel bağlılığın anlamlı bir yordayıcısı olduğuna ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Kervancı, 2013; Çetin ve diğ., 2011; Üresin, 2009; Ergin, 1992). Bu çalışmada ulaşılan bulgularla sözü edilen sonuçlar arasında benzerlik bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre tükenmişlik örgütsel bağlılığın anlamlı bir yordayıcısıdır. Çalışmada tükenmişliğin alt boyutlarının her birinin duygusal bağlılığa etkisini gösteren katsayılar hesaplanmıştır. Buna göre duygusal tükenmişlik ve kişisel başarıda azalma hissini duygusal bağlılığı negatif yönde etkilediği, buna karşın duyarsızlaşma boyutunun duygusal bağlılığın yordayıcısı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmamızın verileriyle benzer sonuçlara ulaşan Kervancı (2013), duygusal tükenmişlik ve kişisel başarının azalması duygusunun duygusal bağlılığı negatif yönde etkilediği, ancak duyarsızlaşma boyutunun duygusal bağlılık üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Üresin (2009) çalışmasında, duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma boyutlarının örgütsel bağlılığın duygusal bağlılık boyutu üzerinde anlamlı bir yordayıcılığa sahip olduğunu belirtmiştir. Çetin ve diğerleri (2011) çalışmalarında, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarının azalması duygusunun duygusal bağlılık üzerinde negatif etki oluşturduğu ve anlamlı bir yordayıcısı olduğunu bulmuştur. Sonuç itibarıyla öğretmenlerdeki duygusal açıdan zorlanma ve tükenme hali olan duygusal tükenme duygusu

ile aşırı talep veya kronik iş şartları gibi iş yükünü artıran faktörlerin sonucunda oluşan azalan kişisel başarı duygusu örgütle bütünleşme ya da örgüt amaçlarıyla özdeşleşme olan duygusal bağlılığı negatif yönde yordamaktadır. Devam bağlılığına ilişkin tükenmişliğin alt boyutlarının her birinin devam bağlılığına etkisini gösteren veriler hesaplanmıştır. Buna göre duygusal tükenmişlik ve kişisel başarıda azalma hissini devam bağlılığını negatif yönde etkilediği, buna karşın duyarsızlaşma boyutunun devam bağlılığın yordayıcısı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kervancı (2013) duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusunun devam bağlılığının negatif yordayıcısı olduğunu bulmuştur. Çetin ve diğ. (2011), tükenmişlik sendromunun tüm alt boyutlarının devam bağlılığını pozitif yönde etkilediğini ve tükenmişlik alt boyutlarının devam bağlılığın anlamlı bir yordayıcısı olduğunu belirtmiştir. Üresin (2009) çalışmasında, duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma boyutlarının devam bağlılığı üzerinde anlamlı bir yordayıcılığa sahip olduğunu bulurken, azalan kişisel başarı duygusunun modele bir katkısının olmadığını savunmuştur. Diğer bir ifadeyle öğretmenlerdeki duygusal açıdan zorlanma ve tükenme hali olan duygusal tükenme duygusu ile aşırı talep veya kronik iş şartları gibi iş yükünü artıran faktörlerin sonucunda oluşan azalan kişisel başarı duygusunun örgütten ayrılmanın yüksek maliyet gerektirdiği düşüncesiyle örgütte kalmaya devam etme durumu olan devam bağlılığını negatif yönde etkilemektedir. Örgütsel bağlılığın son boyutu olan normatif bağlılığına ilişkin veriler incelendiğinde ise, duygusal tükenmişlik ve kişisel başarıda azalma hissini normatif bağlılığı negatif yönde etkilediği, buna karşın duyarsızlaşma boyutunun normatif bağlılığı pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Kervancı (2013) çalışanlar üzerinde gerçekleştirdiği regresyon analizi sonucunda duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusunun normatif bağlılık üzerinde anlamlı yordayıcılığa sahip olduğunu bulmuştur ve bu sonuçlar çalışmamızın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Çetin ve diğerleri (2011), duygusal tükenmenin normatif bağlılığının negatif yordayıcısı olduğunu belirtmiş ve duyarsızlaşma ile azalan kişisel başarı duygusu ise normatif bağlılığa etki etmediğini bulgusuna ulaşmıştır. Üresin (2009) ise duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma boyutlarının normatif bağlılık üzerinde anlamlı bir yordayıcılığa sahip olduğunu bulurken, kişisel başarı duygusunun örgütsel bağlılığı etkilemediğini belirtmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerdeki duygusal açıdan zorlanma ve tükenme hali olan duygusal tükenme duygusu ile aşırı talep veya kronik iş şartları gibi iş yükünü artıran faktörlerin sonucunda oluşan azalan kişisel başarı duygusunun ve çalışanların yaşadıkları duygusal tükenme sonucunda bireylerle aralarına mesafe koyma durumu olan duyarsızlaşmanın örgüte bağlanmayı bir görev olarak gören normatif bağlılığı yordamaktadır. Çalışmada elde edilen sonuçlar özetlenirse; duygusal ve devam bağlılık üzerinde herhangi bir etki oluşturmayan duyarsızlaşma boyutu hariç, geri kalan tüm durumlar için tükenmişlik alt boyutlarının bağlılık alt boyutlarını etkilediği görülmektedir. Özellikle tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenme ve kişisel başarı duygusunun bağlılık alt boyutlarını negatif yönde etkilediği gözlenmektedir. Diğer taraftan tükenmişlik sendromunun duyarsızlaşma alt boyutunun örgütsel bağlılığın normatif bağlılık alt boyutu üzerinde pozitif bir etki oluşturduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu sonuçlar bağlamında sınıf öğretmenlerinin performansını olumsuz etkileyebilen ve tükenmişlik gibi öğretmen-okul uyumunu zorlaştıran bu nitelikteki tutumların artmasıyla sınıf öğretmenlerinin duygusal, devam ve normatif bağlılık düzeylerini olumsuz yönde etkileyebilir.

9. ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

1. Araştırma bulguları sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları tükenmişlik duygusunun örgütsel bağlılıklarını olumsuz etkilediğini göstermiştir: Bu bulgudan hareketle sınıf öğretmenlerinin tükenmişliğine neden olan faktörlerin tespitine yönelik nitel araştırmalar yapılabilir. Hem nicel hem de nitel araştırma bulguları ışığında önleyici ve destekleyici etkinlikler planlanabilir.
2. Sınıf öğretmenlerinin örgütsel bağlılıklarını yordama gücüne sahip diğer değişkenler ile farklı örneklerde araştırmalar yapılabilir.
3. Tükenmişlik ve örgütsel bağlılığa yönelik çalışmalara tüm kademelerde bulunan öğretmenler dâhil edilerek evren genişletilebilir.

KAYNAKÇA

- ALLEN, N. J. & MEYER, J. P. (1990). The measurement and antecedents of affective, continuance and normative commitment to the organization. *Journal of Occupational Psychology*, (63),1-18.
- ARDIÇ, K. & POLATÇI, S. (2008). Tükenmişlik sendromu: Akademisyenler üzerinde bir uygulama (GOÜ Örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 69-96.
- ARI, G. S. & BAL, E. Ç. (2008). Tükenmişlik kavramı: Birey ve örgütler açısından önemi. *Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.*, 15(1), 131-148.
- ATAÇ, H. D. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin denetim odaklarına göre tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- AYDEMİR, C. (2018). *Çalışanların tükenmişlik düzeylerini yöneticilerinin cinsiyetine göre incelemeye yönelik bir araştırma*. 1. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi Bildiriler Kitabı, s. 319-330, İstanbul.
- BALAY, R. (2000). *Özel ve resmi liselerde yöneticilerin ve öğretmenlerin örgütsel bağlılığı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BALCI, Y. (2009). *İlköğretim okullarında çalışan öğretmen ve yöneticilerin örgütsel bağlılığı ile yöneticilerin öğretimsel liderlik ve dönüşümcü(transformasyonel) liderlik davranışları arasındaki ilişkilerin analizi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- BAŞARAN, İ. E. (1994). *Örgütsel davranış*.1. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- BAŞYİĞİT, F. (2009). *Öğretmenlerin karar alma sürecine katılım düzeylerinin örgütsel bağlılık düzeyleri ile ilişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- BİRDİR, K. ve TEPECİ, M. (2003). Otel genel müdürlerinde tükenmişlik sendromu ve tükenmişliğin genel müdürlerin işlerini değiştirme eğilimlerine etkisi. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 93-106.
- BUDAK, G. ve SÜRGEVİL, O. (2005). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. *DEÜ İİBF Dergisi*, 20(2), 95-108.
- CEMALOĞLU, N. ve KAYABAŞI, Y. (2007). Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyi ile sınıf yönetiminde kullandıkları disiplin modelleri arasındaki ilişki. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(2), 123-155.
- CEMALOĞLU, N. ve ŞAHİN, D. E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (2), 465- 484.
- CHERNİSS, C. (1980). *Professional burnout in human service organizations*. New York: Praeger Press
- ÇETİN, F., BASIM, H. N. ve AYDOĞAN, O. (2011). Örgütsel bağlılığın tükenmişlik ile ilişkisi: Öğretmenler üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2011), 61-70.
- DAĞLI, A., ELÇİÇEK, Z. ve HAN, B. (2018). Örgütsel bağlılık ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1765-1777.
- ERGİN, C. (1992). *Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin uyarlanması*. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- FARBER, B. A. (1984). Stress and burnout in suburban teachers. *Journal of Educational Research*, 77(6), 325-331.
- FİSCHER, H. J. (1983). A psychoanalytic view of burnout. In B. A. Farber (Ed.), *Stress and burnout in the human service professions* (pp. 40-45). Oxford: Pergamon

- GİRGİN, G. ve BAYSAL, A. (2006). Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi ve bazı değişkenler (İzmir örneği). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (6), 1-10.
- İNCE, N. B. ve ŞAHİN, A. E. (2015). Maslach tükenmişlik envanteri-eğitimci formu'nu Türkçeye uyarlama çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 6(2), 385-399.
- KARASAR, N. (1999). *Bilimsel araştırma teknikleri*. (9. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- KARATAŞ, S. ve GÜLEŞ, H. (2010). İlköğretim okulu öğretmenlerinin iş tatmini ile örgütsel bağlılığı arasındaki ilişki. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2),74-89.
- KERVANCI, F. (2013). *Tükenmişlik sendromunun örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyetine etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- KIRS, F. (2014). *Okul yöneticilerinin dönüşümcü ve işlemci liderlik davranışları ile öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- MASLACH, C. (1976). Burned-out. *Human Relations*, 15, 16-22.
- MASLACH, C. & JACKSON, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2, 99-113.
- MOWDAY, R.T., PORTER, L. W. & STEERS, R. M. (1982). *Employee-organization linkages, the psychology of commitment absenteeism and turnover*. NY: Academic Press
- OKÇU, V. (2011). *Okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları ve yıldırma yaşama düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- SABUNCUOĞLU, Z. ve TÜZ, M. (2001). *Örgütsel Psikoloji*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- TELTİK, H. (2009). *Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yeterlilik algılarının iş doyumunu ve tükenmişlik düzeyleriyle ilişkisinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- TOPLU, N. Y. (2012). *Okul öncesi ve ilköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- TÜMKAYA, S. (1996). *Öğretmenlerdeki tükenmişlik görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- UĞRAŞOĞLU, İ. K. ve ÇAĞANAĞA, Ç. K. (2017). *Öğretmenlerin örgüte bağlılık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi*. *Uluslararası Sanat, Spor ve Fen Eğitiminde Yeni Eğilimler Dergisi*, 6(4), 10-38.
- ÜRESİN, T. (2009). *Tükenmişlik ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YEŞİLYURT, R. (2015). *Okul müdürlerinin etkileşimci liderlik stilleri ile öğretmenlerin okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- ZADEOĞULLARI, S. (2010). *Örgütsel değişime açıklık ve örgütsel bağlılık ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.